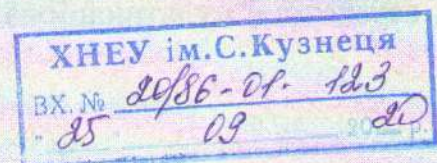

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
Гарафонової Ольги Іванівни
на дисертаційну роботу **Дибач Інни Леонідівни**
«Методологія управління закладами вищої освіти на засадах
корпоратизації»,
представлену на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за
видами економічної діяльності)

Вивчення тексту дисертації здобувача, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дисертаційного дослідження та визначення її відповідності критеріям, які викладені у «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

В умовах сьогодення змінюється роль та місія закладів вищої освіти (ЗВО) – формування кваліфікованого спеціаліста, високоінтелектуальної особистості, здатної креативно мислити, засвоювати нові знання впродовж усього життя та спроможної приймати нестандартні рішення та нести за них відповідальність при вирішенні завдань будь-якої складності. Свобода, якою зараз в певній мірі наділені вітчизняні ЗВО, з одного боку, сприяє академічній мобільності ЗВО, а, з іншого, створює нові виклики та загрози. Формування в Україні ринку освітніх послуг з усіма пов'язаними з цим наслідками (в першу чергу мова йде про конкурентну боротьбу, в якій «супротивником» вітчизняного ЗВО вже стали закордонні університети з пропозицією «європейської» освіти) змушує менеджмент вищих освітніх установ здійснювати пошук новітніх інструментів управління. Сьогоднішні реалії показують, що таким інструментом може бути корпоратизація. Запровадження корпоратизаційної моделі управління сучасними ЗВО є практично єдиною можливістю для проведення якісних перетворень –

запорукою успіху на ринку освітніх послуг є комунікації і партнерство. Корпоратизація управління ЗВО покликана забезпечити трансферт досвіду між ЗВО та реальним бізнесом, створити умови для взаємовигідного партнерства і співробітництва. Такі університети функціонують відповідно до принципу самофінансування, мають комерційний і підприємницький характер, націлені на збільшення частки ринку і залучення приватних інвестицій. Крім того, управління ЗВО на засадах корпоратизації створює передумови для розбудови прозорих механізмів стимулювання праці науково-педагогічних працівників, дозволяє чітко визначити їх внесок в досягненні спільної освітньої та комерційної мети.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт лабораторії «Дослідження економічних трансформацій» Центру економічних досліджень та управлінського консалтингу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, зокрема Дибач І. Л. виконувала наукове керування тем:

1. Концепція впровадження системи управління якістю освітніх послуг (номер державної реєстрації 0112U002527);

2. Організаційно-економічне забезпечення системи управління якістю освітніх послуг у структурному підрозділі вищого навчального закладу (номер державної реєстрації 0113U005451);

3. Організаційно-економічні засади формування корпоративних відносин у закладах вищої освіти (номер державної реєстрації 0119U001954);

4. Теоретико-методологічні передумови забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти» (номер державної реєстрації 0119U001953),

у яких особисто нею досліджено концептуальні засади управління якістю освітніх послуг ЗВО на ринку праці, опрацьовано концептуальні підходи до якості освітніх послуг ЗВО на ринку праці, досліджено пріоритетні напрямки розвитку корпоративного підприємництва університету на ринку освітніх послуг та розроблено методологічне

підґрунтя організаційно-структурної розбудови ЗВО засобами корпоратизації.

Це свідчить про високу науково-теоретичну цінність виконаного дослідження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і практичні рекомендації мають високий рівень обґрунтованості і достовірності, що підтверджується опрацюванням значного обсягу наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених за темою дисертаційної роботи; використанням реальних статистичних даних та інформаційних джерел, що заслуговують на довіру; застосуванням як загальнонаукових, так і специфічних методів наукових розвідок.

Зокрема, дисертантом для уточнення категоріально-понятійного апарату теорії управління ЗВО на засадах корпоратизації використано методи монографічного та коворкінгового аналізу; структурного та функціонального аналізу – для розробки методичного підходу до застосування норм праці в системі матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників ЗВО; історико-ретроспективний аналіз та узагальнення – для дослідження теоретико-методологічних основ корпоративного управління у світовому вимірі, що стало основою концепції корпоратизації управління ЗВО; аналізу та синтезу – для формування методологічного базису управління ЗВО на засадах корпоратизації, що стало основою розробки положень концепції управління ЗВО на корпоратизаційних засадах; контент-аналіз – для дослідження інституціонального середовища ринку освітніх послуг, що стало основою удосконалення інструментарію формування освітньої послуги з урахуванням ринкових трансформацій; економічне моделювання – для дослідження чинників ефективності праці науково-педагогічних працівників ЗВО, що стало підґрунтям розробки методичного підходу застосування норм праці в

системі матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників тощо.

Високий рівень обґрунтованості результатів дослідження підтверджується авторськими підходами до трактування понятійно-категорійного апарату теорії корпоративного управління на основі узагальнення існуючих наукових підходів та власних наукових пошуків. В дисертаційній роботі простежується логічний зв'язок між поставленими завданнями та отриманими висновками, рекомендаціями щодо теорії, методології та практики управління закладами вищої освіти на корпоратизаційних засадах.

Вірогідність викладених в дисертації наукових результатів підтверджена апробацією на міжнародних, всеукраїнських науково-методичних і науково-практичних конференціях, а також впровадженням результатів досліджень в діяльність університетів та освітній процес.

Думки дисертанта викладено послідовно, завдяки чому логіка дослідження є ясною та легко простежується. Наведені в роботі дані мотивовані ходом дослідження і надають уявлення про його результати. Висновки та рекомендації роботи достатньою мірою обґрунтовані, вони підтверджуються результатами апробації основних положень дисертації. Сукупність зазначених обставин дозволяє стверджувати про обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження.

Таким чином, пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації Дибач І.Л., властива повнота та логічність викладення, достатній рівень обґрунтованості і достовірності, наукова новизна

Основні наукові результати, що одержані автором

Аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок про те, що **наукова новизна** отриманих результатів дослідження полягає у наступному:

– обґрунтовано концепцію управління ЗВО на засадах корпоратизації (с. 78–85),

розроблена концепція забезпечує системне бачення єдності методологічних положень щодо теоретичного підґрунтя, підходів, методології та інструментарію управління ЗВО із врахуванням обмежень, які обумовлюють доцільність їхньої корпоратизації та протиріч у застосуванні корпоративної моделі управління ЗВО;

– побудовано організаційну модель трансформації традиційного університету в корпоративно-підприємницький ЗВО (с. 380–383),

запропоновано модель базується на фундаментальному концепті теорії корпоративного управління та дозволяє управляти ЗВО за допомогою інструментів трансформації (стратегія управління, гнучка організаційна структура, диверсифікація портфелю послуг університету, інноваційне фінансування, підприємницька корпоративна культура) і визначає методологічну архітектуру управління ЗВО;

– побудовано цілісний механізм формування освітньої послуги на основі тенденцій трансформаційних процесів на ринку праці молоді (с. 181–184),

механізм розроблено на основі змістовного аналізу трансформаційних процесів на ринку праці молоді з дослідженням інформаційних, організаційних, технічних, кадрових, фінансових, ресурсних складових. Цей механізм визначає завдання, функції, принципи, методи та важелі управління формуванням освітньої послуги, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності випускників ЗВО, підвищення якості освітньої послуги та задоволенню інтересів головних учасників ринку освітніх послуг;

– розроблено методологічний підхід до формування стратегічних засад підвищення конкурентоспроможності корпоративно-підприємницького ЗВО (с. 389–404),

особливістю запропонованого підходу є побудова структурно-логічної моделі діяльності ЗВО на основі PEST-аналізу на ринку освітніх послуг, що дозволило виділити модулі оцінювання конкурентоспроможності ЗВО (корпоративний, підприємницький, стратегічний, ринковий, інформаційно-

мережевий) та розробити технологію оцінювання (самооцінювання) і позиціонування ЗВО на ринку освітніх послуг з використанням матриці GF/McKinsey;

– уточнено організаційно-функціональну структуру ЗВО з позицій корпоратизації (с. 116–123)

визначено базові функції структури ЗВО, а саме: виробничу, комерційну, фінансову, облікову, адміністративну, безпекову; окреслено основні напрямки розвитку організаційно-функціональної структури ЗВО, а саме: максимальна гнучкість структури, застосування новітніх інформаційних та комунікаційних технологій, швидкість реакції на зміни у зовнішньому середовищі, здатність до самокоординації та самоуправління, адаптивні форми конкуренції;

– обґрунтовано інструментарій оцінювання розвитку ЗВО (с. 237–248);

підґрунтям запропонованого інструментарію є дослідження макроекономічних аспектів трудового потенціалу на основі факторного аналізу та кластерного аналізу, що дає змогу визначити систему кількісних параметрів діяльності ЗВО та розрахувати таксономічний показник рівня розвитку та рівня мобільності переходу ЗВО між визначеними кластерами з високим та низьким рівнем розвитку за методом З. Хеловича;

– систематизовано та проаналізовано розподіл повноважень у процесі реалізації влади в ЗВО (с.130–136),

важливо відмітити, що розподіл проведено за рівнями управління та відповідними одноосібними органами управління (ректор, проректор, декан, завідувач кафедри) і колегіальними органами управління (вчена рада університету, вчена рада факультету) з визначенням функцій, процедур та операцій та закріпленням їх за кожним рівнем та органом управління;

– розроблено методичний підхід до побудови багатofакторної моделі ефективності діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО (с. 253–258),

в рамках розробки підходу доведено гіпотезу про вплив на кількість викладачів загальної кількості студентів, кількості студентів-випускників, розміру заробітної плати працівників ЗВО в регіоні, кількості випускників загальноосвітніх закладів, що дозволяє реалізувати прогресивні імперативи стимулювання діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО;

– сформулювати методичний підхід до прогнозування забезпеченості ЗВО науково-педагогічними працівниками (с. 259–565),

удосконалення методичного підходу виконане основі факторного аналізу, відмінністю якого є співставлення прогнозних значень їх кількості з нормативними значеннями, затвердженими Ліцензійними умовами надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, що сприяє виявленню резервів у кадровому складі в процесі корпоратизації ЗВО відповідно до особливостей регіонального розвитку;

– розробити методичний підхід до застосування норм праці в системі матеріального стимулювання науково-педагогічних працівників ЗВО (с. 310–335),

важливо, що методичний підхід враховує не лише трудомісткість робіт, а і якісні характеристики трудових процесів: складність та зміст роботи, рівень використання ІТ-технологій, індивідуальний рівень розумової активності, а також містить процедуру розрахунку надбавки за трудові досягнення за певний проміжок часу (сумарного місячного фонду корисного робочого часу), у співставленні з граничним (мінімальним) місячним фондом робочого часу;

– обґрунтовано специфіку корпоратизації ЗВО (с. 37–50),

враховано сутність етапів розвитку корпоративного управління та онтогенезис форм структурних об'єднань. Обґрунтовано, що базисом корпоратизації є клієнтоорієнтований, процесний та системний підходи за ознаками, які притаманні як корпораціям, так і ЗВО (участь у комерційній діяльності, розмежування відносин власності та управління, стратегічна спрямованість розвитку ЗВО);

– уточнено категоріальний апарат теорії управління ЗВО, в контексті корпоратизації (с. 36–76),

досліджено аспекти, які пов'язані з корпоратизацією ЗВО у частині уточнення понять «корпоратизація», «корпоративно-підприємницький ЗВО» за рахунок застосування стандартів та принципів корпоративного управління в освітній діяльності та визначення специфічних для функціонування ЗВО компонент корпоративного управління, таких як корпоративна культура, результати діяльності, контроль, взаємодія зацікавлених осіб;

– уточнити інструментарій комплексного оцінювання соціально-економічних факторів впливу на ефективність трудової діяльності науково-педагогічних працівників в умовах корпоратизації ЗВО (с. 194–209),

здійснено комплексне застосування методів анкетування, хронометражних досліджень, експертних оцінок та побудови багатофакторної лінійної моделі ефективності праці науково-педагогічних працівників, що дозволило визначити домінуючі фактори впливу, а саме: характер робіт, кваліфікація, комп'ютерна компетентність, досвід роботи, розумова активність, інтенсивність праці, стан здоров'я, задоволеність працею.

Теоретична цінність та практична значимість наукових результатів.

Результати проведеного дослідження, висновки та рекомендації автора теоретично обґрунтовані та мають практичну цінність. Суттєвим внеском у теорію управління є розроблена автором концепція управління закладами вищої освіти на засадах корпоратизації, яка слугує базисом формування системного бачення єдності методологічних положень щодо теоретичного підґрунтя, підходів, методології та інструментарію управління ЗВО із врахуванням обмежень, які обумовлюють доцільність їхньої корпоратизації та протиріч у застосуванні корпоративної моделі управління ЗВО.

Також для вітчизняної науки та практики суттєву цінність мають положення дисертації, що поглиблюють теоретико-методологічні засади

організаційно-структурної розбудови ЗВО засобами корпоратизації. Зокрема, систематизовано розподіл повноважень у процесі реалізації влади в ЗВО за рівнями управління та відповідними одноосібними органами управління (ректор, проректор, декан, завідувач кафедри) і колегіальними органами управління (вчена рада університету, вчена рада факультету). Це створює передумови для чіткого окреслення функцій, процедур та операцій з закріпленням їх за кожним рівнем та органом управління ЗВО.

Авторські розробки, які містяться в дисертації, мають прикладне значення та полягають в обґрунтуванні пані Інною концептуальних положень та науково-практичних рекомендації, які доведено до рівня практичних рекомендацій і прикладного інструментарію, про що свідчать відповідні довідки про впровадження. Зокрема у діяльність:

Інституту економіки та управління у нафтогазовому комплексі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (довідка № 40/8 від 27.10.2014 р.);

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (довідка №66-10/6061 від 28.12.2019 р.);

Центру правозахисної та просвітницької діяльності «БОНА ФІДЕС» (довідка № 18-33 від 23.12.2019 р.);

Державного університету «Житомирська політехніка» (довідка № 44-01.00/455 від 03.03.2020 р.);

Донецького національного університету імені Василя Стуса (довідка № 20/01.1.3-43 від 25.02.2020 р.);

Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (акт № 7/02.1 від 02.03.2020 р.);

Первинної профспілкової організації Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка № 67/48 від 25.02.2020 р.);

Регіонального офісу водних ресурсів у Миколаївській області (довідка № 01/957 від 10.06.2020 р.);

Громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами» (довідка № 7 від 02.03.2020 р.).

Звертає на себе увагу, що результати дослідження знайшли застосування в навчальному процесі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова при викладанні курсів «Маркетинг», «Економічне управління персоналом», «Управління розвитком підприємства».

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях

Дисертаційна робота є результатом самостійного дослідження. Усі наукові результати, висновки і пропозиції, що викладені в дисертації і виносяться на захист, належать автору та відображені у наукових публікаціях. За результатами проведеного дослідження опубліковано 37 наукових праць (загальним обсягом 76,86 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить 48,89 ум.-друк. арк.), серед яких: 1 одноособова монографія; 2 колективні монографії; 22 статті у наукових фахових виданнях України (з них 1 стаття у періодичному виданні, що входить до наукометричної бази даних Scopus, 18 статей у періодичних виданнях, що зареєстровані у інших міжнародних наукометричних базах) та 12 публікацій за матеріалами конференцій.

Характер видань та зміст наукових праць відповідають вимогам, що висуваються до повноти висвітлення основних результатів дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Кількість публікацій за темою дисертаційного дослідження у наукових виданнях дотримана відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладення. Розділи та підрозділи дослідження подано у логічному зв'язку і

послідовності. Одержані результати достатньо обґрунтовано та аргументовано. За змістом проведених досліджень робота відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Обсяг, структура, оформлення та стилістичне викладення матеріалу дисертаційного дослідження відповідають встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Автореферат ідентично відображає зміст дисертації та основні положення наукової новизни. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені на захист, не містять наукових результатів, викладених у кандидатській дисертації

Дискусійні положення та зауваження до роботи

У цілому розробки щодо наукового обґрунтування та розвитку теоретико-методологічних та методичних положень щодо управління закладами вищої освіти на засадах корпоратизації варто оцінити позитивно. Але, незважаючи на загальну позитивну оцінку, вважаю за необхідне висловити такі зауваження:

1. Вважаємо, що у дисертаційній роботі автор недостатньо приділив уваги ретроспективному аналізу функціонування закладів вищої освіти. А його результати могли б стати у нагоді, як мінімум, для: виявлення резервів посилення привабливості вітчизняних ЗВО; визначення економічної складової поняття «конкурентоспроможність ЗВО» (с. 388-389); уточнення факторів, що мають найбільший вплив на ефективність діяльності ЗВО (с. 237-238).

2. У питаннях управління якістю освітніх послуг, авторка багато уваги приділяє інституціоналізації цього процесу та дослідженню ролі міжнародних інституцій у формування вітчизняного освітнього простору (с. 201-203). Втім, дослідження національного інституціонального середовища ЗВО потребує, на нашу думку, більш поглибленого аналізу.

3. Здобувачка, запропонувавши методичний підхід до оцінки (самооцінки) конкурентоспроможності ЗВО корпоративно-підприємницького ЗВО (рис. 6.11, с. 396-407), згадує про його системний характер. Проте не відображає зворотній зв'язок, який є класичним і обов'язковим у відображенні системи. У зв'язку з цим постає питання, чи є системним розроблений методичний підхід і чи має від зворотній зв'язок?

4. Навіть якщо погодитися з браком достатніх обсягів первинної інформації про перебіг подій зі співвідношенням попиту та пропозиції на ринку праці, не певні, що було гарним рішенням вдаватися до демонстрації результатів опитування керівництва підприємств, за видами діяльності, як засобу подолати цей недолік (с. 175). Респонденти під час таких опитувань, більшою частиною, керуються скоріше емоційним сприйняттям окремих фактів. Це потребує уточнення і пояснення.

5. Автор приділив значну увагу класифікації видів робіт, що виконуються науково-педагогічними працівниками вітчизняних ЗВО (п.п. 5.1, с. 269-292). Однак вважаємо, що автору бажано було б запропонувати інноваційний підхід до виокремлення таких видів робіт, які б відображали підприємницьку складову діяльності в контексті трансформації ЗВО в корпоративно-підприємницький.

6. Деякі таблиці, розміщені у основному тексті рукопису (наприклад, 1.1 на с. 44-45, 1.3 на с. 55, 2.5 на с. 134-136), хоча і свідчать про залучення широкого кола наукових джерел, зокрема, для дослідження етапів розвитку корпоративного управління, де-факто, не є аналітичними. З цієї причини, вони природніше виглядали б у додатках.

7. У підрозділі 4.2 виконано кластерний аналіз діяльності вітчизняних ЗВО. Втім, вибір такого інструменту аналізу не виглядає досить переконливим (с. 241). До того ж, викликає питання доцільність використання однотипних методів кластерного аналізу: методу ближнього сусіда, методу далекого сусіда та Уорда (с. 243).

Однак необхідно відзначити, що зазначені зауваження не носять принципового характеру, та, відповідно, не зменшують беззаперечної наукової і практичної цінності представленого дослідження. Деякі зауваження мають дискусійний характер, потребують більш детального висвітлення під час захисту, та не впливають на позитивну оцінку представленої дисертації.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Ретельний аналіз змісту дисертації та автореферату, ознайомлення з опублікованими науковими працями дисертантки дають змогу зробити стверджувати, що робота є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, яке виконане на високому теоретико-методологічному та практичному рівнях. Дисертація містить нові теоретичні узагальнення та методичні підходи до вирішення актуальної наукової проблеми щодо обґрунтування та розроблення теоретичних, методологічних та методичних положень управління закладами вищої освіти на засадах корпоратизації та практичних рекомендацій їх реалізації в контексті формування ринку освітніх послуг.

Основні положення роботи, що винесені на захист, містять наукову новизну і опубліковані у повній мірі щодо докторських дисертацій. Автореферат є ідентичний за змістом і відображає основні положення дисертації. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Проведене вивчення та аналіз дисертаційної роботи Дибач Інни Леонідівни на тему «Методологія управління закладами вищої освіти на засадах корпоратизації» дає змогу зробити висновок, що за своїм змістом, науковою та практичною значимістю, а також оформленню відповідає встановленим вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами та доповненнями), а її автор –

Дибач Інна Леонідівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Державного Вищого навчального
закладу «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

О. І. Гарафонова

Підпис *О. І. Гарафонові*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Лаценко О.В.
» 20 р.